

SLOVENSKÉ EXONYMÁ A NIEKTORÉ ICH AKTUÁLNE PROBLÉMY¹

Kľúčové slová: exonymum, slovenské exonymá, slovenský termín *vžitý názov*, druhy exonym, štandardizácia

1. ÚVOD

Každý jazyk si prispôsobuje vlastné mená, a teda aj toponymá podľa svojich zákonitostí a niet pochybností, že má na to právo. Názvy geografických objektov sa v minulosti preberali a rôznymi spôsobmi adaptovali aj do slovenského jazyka a tieto procesy pokračujú i v súčasnosti. V mnohých prípadoch sa prebrali cez iný sprostredkovaný jazyk a pod vplyvom politických, historických a kultúrnych udalostí, a preto vo všeobecnosti nemožno na súčasné podoby exonym nazerat' čisto len zo synchronného hľadiska. V príspevku sa pokúsime definovať termíny exonymum a štandardizované exonymum a stručne charakterizovať jednotlivé skupiny slovenských exonym. Vychádzame zo štúdií a prác slovenských a českých lingvistov a uvádzame publikácie, ktoré obsahujú zoznamy slovenských exonym. V druhej časti príspevku naznačíme niekoľko aktuálnejších problémov z posledných rokov, ktoré vyplynuli z jazykovej praxe a z procesu štandardizácie exonym Úradom kartografie, geodézie a katastra Slovenskej republiky (ďalej ÚGKK SR) aj v súvislosti s atribútom *vžitosti* a domácim termínom *vžitý názov* pre exonymum. Poradným orgánom, ktorý podáva návrhy na štandardizáciu aj slovenských exonym, je Názvoslovná komisia ÚGKK SR². Členovia tejto komisie úzko spolupracujú s členmi českej názvoslovnej komisie a poľských

¹ Príspevok vznikol v rámci riešenia grantových projektov VEGA č. 2/0133/20 „Slovenský pravopis a jeho pravidlá v kontexte súčasnej jazykovedy a jazykovej praxe“ a č. 1/0058/20 „Teória a terminologický systém slovenskej onomastiky (v kontexte slovanskej a medzinárodnej onomastickej terminológie)“.

² Názvami geografických objektov z územia mimo Slovenskej republiky a názvami mimozemských objektov sa zaoberá 2. odborná sekcia komisie. Názvy štandardizuje ÚGKK SR so súhlasom Ministerstva kultúry Slovenskej republiky.

názvoslovných komisií³. Každoročne sa stretávajú na spoločných rokovaníach, kde si vymieňajú skúsenosti so štandardizáciou geografického názvoslovia. Pri tejto príležitosti by sme chceli pripomenúť, že prof. dr hab. Barbara Czopek-Kopciuch bola dlhoročnou členkou a v rokoch 2008–2012 predsedníčkou jednej z nich — Komisji Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

2. EXONYMUM — VŽITÝ (GEOGRAFICKÝ) NÁZOV

Na Slovensku je medzinárodný onomastický termín *exonymum* (domáci termín *vžitý názov*) definovaný ako „názov používaný v určitom jazyku pre geografický objekt nachádzajúci sa na území mimo oficiálnej pôsobnosti tohto jazyka, ktorý má odlišnú podobu od názvu v oficiálnom jazyku (oficiálnych jazykoch) územia, na ktorom sa geografický objekt nachádza“; termín *štandardizované exonymum* sa definuje ako „exonymum schválené názvoslovnou autoritou“ (podľa publikácií „Zásady používania názvov geografických objektov v cudzojazyčnom texte publikácií vydávaných v Slovenskej republike“, 2012, s. 1; „Smernica na štandardizáciu geografických názvov v znení dodatku č. 1“, 2015, s. 8). V „Terminologickom slovníku“ (internetový online slovník ÚGKK SR) sa *exonymum* podobne definovalo ako „geografický názov používaný v určitom jazyku pre geografický objekt umiestnený mimo oblasti, kde má tento jazyk úradný štatút, a odlišujúci sa vo svojej podobe od endoným používaných v úradnom jazyku alebo v úradných jazykoch oblasti, kde je umiestnený tento geografický objekt“, pričom v poznámke sa upozorňuje na to, že Organizácia Spojených národov (ďalej OSN) odporúča minimalizáciu používania exoným v medzinárodnom používaní. D. Fičor (2010a, s. 61) ešte konkrétnejšie definoval termín *štandardizované (slovenské) exonymum* a synonymný domáci termín *štandardizovaný (slovenský) vžitý názov* ako „exonymum objektu ležiaceho mimo územia Slovenskej republiky, ktorého podobu schválil a zverejnil ÚGKK SR“. V minulosti sa v slovenčine používali aj viacslovné opisné termíny *tradičná domáca podoba cudzieho vlastného mena* a *preložené vlastné meno* (Dvonč, 1983, s. 181). Chápanie termínu *exonymum* novšie uviedla napr. J. Wachtarczyková (2020, s. 26), ktorá ho definovala ako „názov pre objekt z cudzieho lingvokultúrneho prostredia, pričom tento názov je prispôbený potrebám cieľového jazyka“; pod prispôbením sa cudzích lexém rozumie „realizáciu takých formálnych zmien v preberanom pomenovaní, ktoré umožnia v cieľovom jazyku jeho adekvátnu výslovnosť, zápis,

³ Názvoslovná komise Českého úřadu zeměměřického a katastrálního, Komisja Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Komisja Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Rzeczypospolitej Polskiej przy urzędzie Głównego Geodety Kraju.

skloňovanie a bezproblémové používanie“. V tejto definícii sa explicitne nevyjadruje, že ide o používaný názov, ani nie je naznačené, že ide o vžitý, zaužívaný či používaný názov, dôraz sa kladie len na jeho adaptáciu v cieľovom jazyku.

Termín *exonymum* zaviedol v r. 1957 austrálsko-britský geograf M. Arousseau. Tento termín sa odporúčal používať už na 2. konferencii OSN o štandardizácii geografických názvov v r. 1972. Nahradil tak dovedy používané pojmy *vžitý názov* (*conventional name, nom traditional*), *všeobecne používaný názov* (*traditional name, nom usual*) (čes. *obecně užívaný název*) (Harvalík, 2004, s. 102). V slovenskej a českej odbornej literatúre sa v minulosti používali aj iné znenia definície. Napríklad I. Časlavka (1978, s. 267) definoval exonymá ako „vžitá, tradične užívaná jména topografických objektů vně státní suverenity jednotlivých států“⁴. V publikácii „Encyklopédia jazykovedy“ (Mistrík a kol., 1993, s. 134) sa exonymá vysvetľovali všeobecnejšie ako „prevzaté alebo internacionálne slová, ktoré majú pravopisnú podobu domáceho jazyka, napr. *filológ, dražé, garáž, tím, šanson, Budapešť, Varšava, Londýn, Paríž*“, dokonca sa k nim zaraďujú aj prechýlené ženské priezviská, napr. „*Szabóová, Attleeová, Maierescová*“. S takýmto definovaním nemožno súhlasiť, pretože do slovenčiny adaptované cudzie apelatíva a cudzie prechýlené priezviská nepokladáme za exonymá. Táto definícia exonym totiž odporuje ostatným relevantným definíciám exonym v slovenčine a v iných jazykoch či už v onomastike alebo v geografii.

Už v r. 1983 sa termín *exonymum* definoval v rámci aktualizovaného vydania príručky slovanskej onomastickej terminológie „Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika“ (Vidoeski a kol., 1983, s. 281) ako „forma toponyma pre objekt mimo vlastnej jazykovej oblasti, ktorý sa odchyľuje od formy bežnej v tej jazykovej oblasti, na ktorej sa objekt nachádza“, pričom pre češtinu sa uvádza domáci termín *tradiční domácí podoba cizího toponyma*, pre slovenčinu len *exonymum* a rovnako i pre poľštinu *egzonim*. Ani v tejto definícii sa nevyjadruje vlastnosť vžitosti, zaužívanosti či používanosti. Aby sa podľa nej názov označil za *exonymum*, je nutná formálna zmena názvu, a preto je otázne, či by sa podľa nej tzv. zvukové exonymá vôbec mali pokladať za exonymá.

Termín *exonymum* definoval M. Harvalík (2017) v „Novom encyklopedickom slovníku češtiny“ podľa najnovšej definície, ktorú vytvorila Pracovná skupina pre toponymickú terminológiu pri Skupine expertov OSN pre geografické názvy⁵ ako

⁴ K definícii termínu *exonymum* sa novšie vyjadroval napr. aj český historik a geograf P. Boháč (2000).

⁵ Pôvodné znenie definície v angličtine v zozname „Glossary of Terms for the Standardization of Geographical Names“ (2002, 2007), ktorý vypracovala táto skupina: „*exonym* — Name used in a specific language for a → geographical feature situated outside the area where that language has official status, and differing in its form from the name used in the official language or languages of the area where the geographical feature is situated. Examples: Warsaw is the English exonym for

„jméno používané určitým jazykem pro geografický objekt mimo území, kde se tímto jazykem běžně hovoří, a lišící se svou podobou od příslušného endonyma v oblasti, kde se daný geografický objekt nachází. Např. *Prague* je angl. a fr. e. pro *Prahu*, *Londres* je fr. e. pro *London*, *Mailand* je něm. e. pro *Milano*, *Řezno* je č. e. pro *Regensburg*. Výše uvedená definice nepokládá za e. oficiální přepisy endonym z jednoho písma do druhého, např. č. *Moskva* (rus. *Москва*), *Pej-ting* (č. transkripce) a *Beijing* (mezinárodní transkripce pchin-jin), někteří odborníci však i taková jména hodnotí jako e. (viz níže konverzní e.). Podle některých lingvistů mezi e. patří i taková toponyma, jejichž grafická forma je v přejímajícím i původním jaz. identická, např. *Madrid* v č. a šp. (viz níže zvuková e.). Chápání toho, co je či není e., se může měnit v důsledku politických změn (srov. Rostvik, 1987, s. 44) — např. jména *Prag*, *Brünn*, *Karlsbad*, *Breslau* (pol. *Wrocław*), *Stettin* (pol. *Szczecin*) byla v době, kdy se v příslušných lokalitách běžně hovořilo německy, endonyma, v současnosti, kdy tam němčina není běžně mluveným jaz., jsou to e.“

V tejto novej definícii sa nahradilo spojenie „oficiálny, úradný jazyk“ spojením „jazyk, ktorým sa na území bežne hovorí“, čo môže viesť k rozdielnemu chápaniu na osi *exonymum* — *endonymum* názvov v jazykoch národnostných menšín, pretože tieto jazyky možno tiež chápať ako jazyky, ktorými sa v krajine bežne hovorí. M. Harvalík v uvedenej charakteristike naznačil aj niektoré ďalšie problémy, ktoré môžu nastať v súvislosti s chápaním termínu *exonymum*, jeho definíciou i premenlivosťou v ponímaní určitého názvu ako exonyma v závislosti od politických zmien. Ako sme už naznačili a uvedieme aj v druhej časti príspevku, problematickým javom predovšetkým pri štandardizovaných exonymách je aj chápanie atribútu vžitosti (vžitý názov), zaužívanosti.

3. KLASIFIKÁCIA SLOVENSKÝCH EXONÝM

Pri klasifikácii exoným budeme vychádzať najmä z rozdelenia exoným, ktoré v slovenskej onomastike urobila M. Hajčíková (1989). Z časového hľadiska sa exonymá delia na *súčasné*, ktoré sú všeobecne rozšírené a stále sa používajú, sú živé (*Paríž*, *Alpy*, *Nil*), a *historické*, ktoré sa používali a boli rozšírené v minulosti, ale dnes sa používajú iné názvy (*Päťkostolie* pre maďarské mesto *Pécs*, *Ráb* pre *Győr*; *Rezno* pre nemecké mesto *Regensburg* a i.), alebo názvy objektov, ktoré dnes už neexistujú, a preto sa tieto exonymá vyskytujú len v odbornej historickej literatúre alebo v beletrii s historickou tematikou a na historických a dejepisných mapách, napr. *Byzancia*, *Juhoslávia*. M. Harvalík (2004, s. 105–106) pre

Warszawa; Londres is French for London; Mailand is German for Milano. The officially romanized endonym Moskva for Москва is not an exonym, nor is the Pinyin form Beijing, while Peking is an exonym. The United Nations recommends minimizing the use of exonyms in international usage. See also → name, traditional“.

české exonymá vyčlenil ešte skupinu tzv. *ustupujúcich (zastarávajúcich) názvov*, ktorých používanie je podmienené napr. generačne, stupňom vzdelania, kultúrnym a historickým povedomím a niekedy aj teritoriálne, napr. nemecké exonymum *Laibach* pre hlavné mesto Slovinska *Ljubljana* (slov. *Lubl'ana*) je bežné v Rakúsku, ale už nie na severe Nemecka. Zoznam slovenských vžitých názvov, ktoré boli na návrh Názvoslovnjej komisie ÚGKK SR zaradené do kategórie historických exonym, najnovšie uvádza publikácia „Slovenské vžité názvy geografických objektov ležiacich mimo územia Slovenskej republiky“ (1999, s. 110–113), ale nachádzajú sa aj v slovníkoch a encyklopédiách. Niektoré historické exonymá sú uvedené aj v zozname exonym cudzích objektov príručky I. Ripku (2007, s. 117). Osobitná kapitola je venovaná zemepisným názvom historických území a miest (tamže, s. 118–129).

Z hľadiska pôvodu alebo dosahu pôsobnosti sa exonymá delia na národné, ktoré sa používajú len v jednom jazyku (napr. v slovenčine *Paríž*, v češtine *Paříž* pre *Paris*), a medzinárodné, ktoré sú spoločné pre viac jazykov, napr. nemecké exonymá platia viac-menej vo všetkých štátoch, kde je nemčina úradným jazykom alebo jedným z úradných jazykov. M. Harvalík (2004, s. 105) uviedol, že medzinárodné exonymá sú spoločné najmenej pre dva jazyky. Najrozšírenejšie sú tie, ktoré sa prevzali z angličtiny (napr. *Peking*), ale mohli byť prevzaté aj z iných jazykov. Tieto názvy sa od podôb v sprostredkujúcich jazykoch môžu líšiť len výslovnosťou alebo prízvukom. Podľa M. Harvalíka (tamže) v češtine okrem prispôbenia výslovnosti postupne dochádzalo a dochádza aj k drobným zmenám v grafike, najmä v označovaní kvantity, čo platí aj pre slovenčinu.

Cudzie názvy sa môžu adaptovať do domáceho jazyka rôznym spôsobom v závislosti od rozličných faktorov. Slovenské exonymá preto možno rozdeliť aj podľa jazykovej stavby do niekoľkých kategórií:

a) Exonymá úplne odlišné od originálnych úradných názvov, napr. *Rakúsko* — nem. *Österreich*, *Grécko* — gr. *Ellas*, pohorie v Bulharsku *Vysoký Balkán* — bulharsky *Stara planina*. M. Hajčíková (1989, s. 71) uviedla aj príklad *Ženevské jazero* — fr. názov *Lac Léman*, zriedkavejšie sa však používa i podoba *Lac de Genève*.

b) Exonymá, ktoré vychádzajú z pôvodnej cudzojazyčnej podoby, ale sú foneticky a morfológicky adaptované, prispôbené (*Solún* — gr. *Thessaloniké*, *Kodaň* — dánsky *København*, *Bretónsko* — fr. *Bretagne*). L. Dvonč (1983, s. 182–183) hovoril o prispôbení cudzieho názvu slovenskému fonologickému systému, čo sa prejavuje v náhrade, substitúcii foném, ktoré neobsahuje slovenský fonologický systém, alebo v prispôbení cudzích kombinácií foném kombináciám foném, ktoré sú prípustné alebo bežné v slovenčine, prípadne aj v rozličných iných zmenách, pričom sa tu v rozličnej miere uplatňuje aj vplyv pravopisu, vplyv morfológického a derivačného systému a pod., ako napr. *München* — *Mníchov*, *London* — *Londýn*.

c) Exonymá, ktoré zachovávajú cudzojazyčnú podobu, ale zakončenie majú prispôbené morfológickým a slovotvorným zákonitostiam slovenčiny (*Rhône* — fr. *Rhône*, *Ötztalské Alpy* — nem. *Ötztaler Alpen*). Vznik takýchto exonym je motivovaný potrebami slovenskej morfológie, preto sa zakončenie názvu upravuje tak, aby sa názov dal skloňovať podľa niektorého slovenského vzoru.

Už L. Dvonč (1983, s. 184) konštatoval, že napr. namiesto exonyma *Solún* pôvodnej podoby *Thessaloniké* sa viac začína používať adaptovaná podoba *Tesaloniky* so zakončením na *-y*, aby sa mohla skloňovať, pričom táto podoba je veľmi blízka pôvodnej podobe, čo je v súlade s tendenciou odstraňovať veľký rozdiel medzi pôvodnou podobou a exonymom.

Do skupiny c), príp. aj do skupiny b) by sa dali zaradiť aj tzv. *derivačné exonymá* L. Dvonča (tamže, s. 183), ktoré charakterizoval ako exonymá s náhradou cudzích podôb slovotvorných prípon domácimi podobami, napr. *Krakov* — *Kraków*, *Tarnov* — *Tarnów*. Niektoré tieto slovenské exonymá už v tom čase (tamže, s. 183–184) ustupovali do pozadia, napr. podoby *Miškovec* (*Miskolc*), *Segedín* (*Szeged*), ale napr. pri maď. názve *Debreczen* sa stále používa exonymum *Debrecín* (tiež na *-in* ako *Segedín*), ktoré neustupuje azda preto, že je veľmi blízke pôvodnej maďarskej podobe.

d) Exonymá, ktoré sa od pôvodných cudzích názvov líšia len pravopisom, pričom ich zvuková podoba je totožná, tzv. *pravopisné, ortografické exonymá* (*Katovice* — poľ. *Katowice*, *Šopron* — maď. *Sopron*). Podľa delenia L. Dvonča (1983, s. 181–182) by sme ich mohli ešte rozdeliť na názvy s pravopisnou úpravou z typografických dôvodov, napr. *Gdaňsk* — *Gdaňsk* (dnes je štandardizovaná podoba *Gdansk*), *Toruń* — *Toruň*, keď sa podľa pravopisných pravidiel môžu používať domáce písmená (túto skupinu exonym pokladal za otvorenú, lebo hocikedy sa môžu s domácimi písmenami používať ďalšie vlastné mená s niektorými cudzími písmenami), a exonymá, pri ktorých ide o písanie podľa výslovnosti, pričom takéto písanie nie je odôvodnené typograficky (*Warszawa* — *Varšava*). V prospech nevytvárania nových ortografických exonym v súčasnosti prispievajú aj zvýšené možnosti jednotlivých fontov a symbolov v rámci počítačových programov zameraných na vytváranie, spracovanie a úpravu textov (tzv. textových editorov).

Podľa M. Sedláčka (1981, s. 169–171; porov. aj Harvalík, 2004, s. 110) o pravopisných exonymách možno hovoriť vtedy, ak obidva jazyky používajú rovnaký typ písma (napr. latinku) a zmena grafickej podoby názvu je viac-menej daná len konverziou, ktorá vznikla na základe historického vývoja a zvyklosťami domáceho pravopisu, a určitú úlohu zohrávajú aj typologické možnosti. M. Harvalík (tamže) sa vyjadril, že menej jasné je chápanie cudzích zemepisných názvov, ktoré sa prebrali len transkripciou alebo transliteráciou bez akýchkoľvek iných zmien. Ako ďalej uviedol, ak v pôvodnom jazyku existuje iný systém písma ako v preberajúcom jazyku, názov sa preberá transkripciou alebo transliteráciou podľa

zásad platných pre vedecký prepis výrazov z cudzích jazykov a takéto podoby sa označujú podľa O. Backa (1983) ako *konverzné exonymá* (*Москва — Moskva*) a zaraďujú sa mimo oblasť exonym.

e) Exonymá, ktoré vznikli úplným alebo čiastočným prekladom cudzieho názvu (*Kielska zátoka* — nem. *Kieler Bucht*, *Severná zem* — rus. *Северная Земля*). Tieto tzv. *prekladové exonymá* sú zriedkavejšie, zväčša ich tvorenie už ustupuje, tvoria sa menej (*Hočiminovo Mesto*, *Kapské Mesto*) alebo sa zaraďujú k *historickým exonymám*, napr. *Sol'nohrad* (*Salzburg*).

M. Harvalík (2004, s. 110–113) súhrnne označuje exonymá, ktoré sa od pôvodnej formy odlišujú po grafickej stránke, za *grafické exonymá* a rozdeľuje ich do niekoľkých podskupín: exonymá, ktoré nemajú oporu v pôvodnom jazyku (typ slov. *Rakúsko*, čes. *Rakousko* — *Österreich*); exonymá, ktoré vychádzajú z pôvodnej cudzojazyčnej formy, ale pretože boli prevzaté v období významných vývojových, najmä hláskoslovných zmien v preberajúcom jazyku, dnešná podoba sa od pôvodnej výrazne odlišuje (slov. i čes. *Benátky* — *Venezia*); exonymá, ktoré si pôvodný cudzojazyčný základ ponechali bez zmeny, ale tvaroslovne a slovotvorne sa prispôbobi preberajúcejmu jazyku (slov. i čes. *Loira* — fr. *Loire*); exonymá, ktoré boli upravené pravopisne (čes. *Gdaňsk*, slov. *Gdansk* — poľ. *Gdańsk*, slov. i čes. *Kluž* — rum. *Cluj*, resp. oficiálny názov *Cluj-Napoca*), a exonymá, ktoré vznikajú úplným alebo čiastočným prekladom pôvodného názvu (slov. i čes. *Niagarské vodopády* — angl. *Niagara Falls*).

f) Neadaptované exonymá, ktoré nie sú graficky prispôbené slovenskej výslovnosti, zachovávajú cudziu pravopisnú podobu (*Casablanca*, *Dublin*). Ak po ortografickej stránke má názov podobu endonyma, v podstate by už nemalo ísť o exonymum, ale rozdiely sa môžu prejavovať na fonetickej úrovni, čo svedčí o malej miere ich zdomácnenia, a zároveň je to pre niektorých bádateľov argument, aby sa tieto názvy zaraďovali k exonymám. Napríklad sa vyslovujú podľa pravopisu (*Valencia* sa vyslovuje v slovenčine odlišne ako v španielčine, v katalánčine i vo valencijskej katalánčine, názov chorvátskeho ostrova *Hvar* sa vyslovuje s hláskou *h*, nie s *ch* ako v chorvátčine a pod.). M. Harvalík (2004, s. 107) takéto typy nazýva *zvukové exonymá*. O. Back (1983, s. 45–48) ich rozdeľuje na tzv. *výslovnostné exonymá*, v ktorých sa cudzie fonémy nahradili domácimi (napr. nemecká výslovnosť názvu *London*), a *artikulačné exonymá*, ku ktorým patrí v nemčine napr. názov *Grenada* vyslovené s nemeckým *r*, pričom *artikulačné exonymá* sa nachádzajú v „predpolí“ exonymie a tzv. *konverzné exonymá* mimo oblasť vlastných exonym. Predovšetkým nejazykovedci, ale aj niektorí lingvisti tento druh nechápu ako exonymá, ale ako endonymá. Napríklad kartograf D. Fičor (2010a, s. 63–64) uviedol, že názov *Paris* (slov. exonymum *Paríž*) nemá exonymum v angličtine, hoci *Paris* by sme mohli označiť aj za anglické exonymum, konkrétne práve za *fónické* alebo *zvukové exonymum*, pretože v angličtine má inú výslovnosť ako vo francúzštine, aj keď formálna, grafická podoba je totožná.

Fónickej adaptácii vlastných mien sa na Slovensku sporadicky venovali niektorí jazykovedci. Napríklad o výslovnosti anglických apelatív a aj vlastných mien písali J. Lenhardt (1981, 1982a, b) a N. Polláková (1982). Výslovnosti niektorých cudzojazyčných mien a názvov (tiež predovšetkým anglických) sa venoval J. Kačala (1998). Zemepisné názvy obsahuje aj „Slovník anglických vlastných mien v slovenčine“ (Ološtiak, Bilá a Timková, 2006). Táto popularizačná príručka je zameraná na ich adaptáciu po výslovnostnej, gramatickej, slovotvornej a pravopisnej stránke. Komplexnejšie sa adaptácii anglických proprií v slovenčine venoval M. Ološtiak (2007), ktorý sa snažil uvedené práce doplniť, aplikovať na onymický materiál a analyzovať vlastnosti adaptačného procesu na fónickej úrovni (s. 43–71), ale zaoberal sa aj morfológickou a slovotvornou adaptáciou (s. 73–162). Výslovnosť francúzskych vlastných mien charakterizoval K. Sekvent (1982, 2002). Aj keď sa spomenutí autori zameriavali na rôzne druhy proprií, najmä na osobné mená, vyskytujú sa medzi nimi aj toponymá. Ortoepia cudzích vlastných mien sa čiastočne rieši aj v kodifikačnej publikácii A. Kráľa „Pravidlá slovenskej výslovnosti“ (najnovšie vydanie bolo v r. 2005). Výslovnosť cudzích zemepisných názvov sa uviedla v „Slovníku slovenského jazyka“ v časti o zemepisných názvoch (6. zv., 1968, s. 256–305), napr. *Aachen* [áchen], *Strasburg* [štrazburk/g].

M. Hajčíková (1989, s. 74) na základe rozboru vtedajšieho používania exoným urobila niekoľko dôležitých záverov, ktoré do veľkej miery platia aj dnes:

a) Najväčší výskyt slovenským exoným je zo štátov, ktoré susedia so Slovenskou republikou (vtedy ešte Slovenskou socialistickou republikou), a ich počet klesá s rastúcou geografickou vzdialenosťou (porov. aj Dvonč, 1973, s. 280). S krajinami, ktoré boli k slovenskému územiu bližšie, sme oddávna mali intenzívnejšie spoločenské, politické, hospodárske a kultúrne styky, čo bol dôvod vyššieho počtu zdomácnených názvov. Podľa vyššieho počtu exoným z Talianska (napriek tomu, že nejde o susednú krajinu) v „Slovníku slovenského jazyka“ L. Dvonč usúdil (tamže), že to je spôsobené závažným postavením tejto krajiny v kultúrnych a politických dejinách Európy v minulosti. Je však nutné doplniť, že zvýšený počet exoným alebo ich častejšie používanie je dnes aj dôsledkom zmeny politického režimu v r. 1989. Otvorením hraníc sa, samozrejme, zvýšil turizmus a slobodou tlače aj väčšia informovanosť najmä v spravodajských reláciách a tým aj častejšie používanie menej známych endoným a exoným v masových komunikačných prostriedkoch.

b) Podporuje to aj ďalší záver M. Hajčíkovej, že slovenské exonymá nie sú statické, ale sú živé a dynamické — staršie názvy zanikajú, nové vznikajú, ďalšie sa menia, prispôbujú sa vzhľadom na politické, ekonomické a jazykové okolnosti.

c) Používanie súčasných exoným na mapách je na ústupe v prospech endoným. Presadzovanie používania úradných endoným, názvov štandardizovaných

príslušnými krajinami, je aj zásada medzinárodnej štandardizačnej činnosti OSN. Rezolúcia OSN o uprednostňovaní endoným pred exonymami sa na Slovensku plní (Horňanský, 2000). Prijaté rezolúcie OSN odporúčajú všetkým krajinám, aby vydali zoznamy používaných exoným a zároveň pristúpili k redukcii ich počtu v prospech domácich oficiálnych podôb názvov. Pracovná skupina expertov pre exonymá sa vytvorila v r. 2002 a počet vžitých názvov, ktoré sa používajú v kartografických dielach v Slovenskej republike, sa na základe týchto odporúčaní znížil a stabilizoval (Kováčová, 2010, s. 47–48). V minulosti však boli v používaní exoným na slovenskom území aj opačné tendencie. Napríklad v štúrovskom období spisovného jazyka v 19. stor., hoci na začiatku bola istá nejednotnosť formálnej stránky cudzích zemepisných názvov, a takisto v neskoršom období bola výrazná tendencia prispôbovať hláskoslovne a gramaticky cudzie toponymá domácejmu jazyku a používať zdomácnené alebo tradičné domáce názvy (Kralčák, 1994, s. 206). Táto tendencia pretrvávala ešte začiatkom 40. rokov 20. storočia v odbornej literatúre a v atlasoch (Martinka, 1932–1933, s. 73–76; Florek, 1933–1934, s. 19–26). V slovenských učebniciach a na mapách i v literatúre sa podľa Floreka (1933–1934, s. 24) používali názvy, ktoré boli udomácnené v češtine, ale v slovenčine vonkoncom neznáme, napr. *Kreščak*⁶ (*Crécy*), *Řezno*⁷ (*Regensburg*), *Cáchy* (*Aachen*), *Míšeň* (*Meisen*), pretože Slováci nemali také aktívne kultúrne, politické a hospodárske styky so spomenutými krajinami a mestami ako Česi, a preto si cudzie názvy neprispôbovali a nemali ani nemajú dôvod, aby sa ich pridržali.

d) Slovenské exonymá sa napriek tomu stále používajú pri názvoch plošne rozsiahlych fyzicko-geografických objektov, ktoré sa rozprestierajú na územiach niekoľkých štátov, a pri pomenúvaní názvov štátov a ich hlavných miest.

e) Dôležitou podmienkou pretrvávania slovenských exoným je aj potreba ich ohýbania a tvorenia ich derivátov (obyvateľských mien, adjektív).

4. ŠTANDARDIZOVANÉ SLOVENSKÉ EXONYMÁ

Štandardizované slovenské exonymá sú uvedené v publikáciách „Zoznam vžitých názvov riek a vodných plôch sveta“ (1974), „Zoznam vžitých slovenských názvov miest sveta“ (1974), „Zoznam štátov a krajín sveta (Vžité slovenské a úradné názvy)“ (1974), „Zoznam vžitých slovenských názvov útvarov horizontálneho členenia zemského povrchu“ (1975), „Zoznam vžitých slovenských

⁶ V publikácii štandardizovaných slovenských exoným „Slovenské vžité názvy geografických objektov ležiacich mimo územia Slovenskej republiky“ (1999, s. 111) sa ako historický vžitý názov francúzskeho mesta *Crécy-en-Ponthieu* uvádza podoba *Kreščak*. Táto podoba je aj v češtine.

⁷ Slovenský historický názov má však podobu *Rezno* (porov. „Pravidlá slovenského pravopisu“, 2013, s. 41); „Slovenské vžité názvy geografických objektov ležiacich mimo územia Slovenskej republiky“ (1999, s. 113).

názvov útvarov vertikálneho členenia zemského povrchu“ (1975), „Slovenské vžitie názvy geografických objektov ležiacich mimo územia Slovenskej republiky“ (1997, 1999), „Vžitie slovenské názvy štátov a závislých území“ (1996) a „Slovenské vžitie názvy štátov a nezávislých území“ (2000). Slovenské názvy štátov uvádza aj staršia príručka „Mena štátů a jejich územních částí“ (1988). Najaktuálnejšie zoznamy štandardizovaných exonym sú zverejnené pod položkami „Názvy štátov“ a „Názvy geografických objektov z územia mimo SR“ na internetovej stránke ÚGKK SR.

Spisovné slovenské exonymá sú súčasťou kodifikačných príručiek slovenského jazyka, ako sú „Pravidlá slovenského pravopisu“ (posledné vydanie v r. 2013), v ktorých sa zemepisné názvy uvádzajú v slovníkovej časti spoločne s apelatívnou lexikou. V kapitole „Hlavné zásady písania slov cudzieho pôvodu“ (s. 38–42) sú uvedené aj zásady písania slovenských exonym. Exonymá sa nachádzajú aj v „Praktickej pravopisnej príručke“ (Ripka — Imrichová — Skladaná, 2008), v ktorej je osobitná kapitola venovaná historickým vlastným menám (s. 735–744). Názvy území a štátov sveta, hlavné mestá štátov a niektoré iné významné mestá sa uvádzajú aj v „Slovníku súčasného slovenského jazyka“. V „Krátkom slovníku slovenského jazyka“ (2003, porov. na s. 14) sa síce vo všeobecnosti vlastné mená nespracúvali ako heslové slová, ale výnimku tvoria prípady, keď sú vlastné mená súčasťou frazeológie a lexikalizovaných spojení, a na vlastné mená, teda i exonymá, ako východiská tvorenia všeobecných slov sa poukazuje v heslách spracúvajúcich prídavné mená typu *slovenský, jánsky, viedenský*. Niektoré exonymá sa nachádzajú aj v encyklopédiách.

Slovenské exonymá sa nachádzajú aj v niektorých starších prácach. Slovník slovenských a českých zemepisných názvov podľa zemepisného atlasu ČSSR z r. 1966 s opravami v niektorých prípadoch priniesla aj staršia publikácia „Praktická príručka slovenského pravopisu“ (Zauner, 1973). Komplexná samostatná kapitola so zoznamom exonym je v 6. zväzku „Slovníka slovenského jazyka“ (1968, s. 256–305; ďalej SSJ) v časti „Zemepisné názvy“. Na niektoré nedostatky v tomto zozname poukazovali napr. I. Ripka (1970) a M. Hajčíková (1971). Zaunerov slovník už nie je aktuálny, ani SSJ v súčasnosti nie je kodifikačnou príručkou, ale tieto a iné staršie publikácie poukazujú na stav slovenských exonym v období, v ktorom vyšli, na názvy cudzích miest a iných zemepisných názvov, ktoré sa v tom čase v spisovnej slovenčine používali v pôvodných, úradných podobách, a na cudzie názvy, ktoré mali v slovenčine zdomácnené podoby. L. Dvonč (1976, s. 149–150) upozornil, že kritický pohľad na zoznam v SSJ napríklad potvrdil všeobecnejšie zistenie, že pomer pôvodných a zdomácnených, poslovenčených podôb je dynamický — zdomácnené podoby ustupujú, resp. nadobúdajú inú platnosť, napr. zaniškajú umelo slavizované podoby, ako sú *Pätkostolie (Pécs), Vesprím (Veszprém), Miškovec (Miskolc), Mohuč (Mainz), Celovec (Klagenfurt), Žitava (Zittau)*,

Zhorelec (*Görlitz*), *Rezno* (*Regensburg*), ale v niektorých prípadoch zase zdomácnené podoby pribúdajú. Formy typu *Pätkostolie*, *Sol'nohrad*, *Zhorelec* sa stávajú historickými názvami, ktoré možno používať na označenie príslušných miest v istom časovom úseku v minulosti, nie však v prítomnosti, a novšie zdomácnené formy predstavujú pravopisne a hláskovo minimálne upravené pôvodné názvy, napr. *Miškolc* za pôvodné maďarské *Miskolc*, podobne aj *Nikózia*, *Osaka* atď. (tamže).

V najnovších „Pravidlách slovenského pravopisu“ (2013, s. 41) sa konštatuje, že v súčasnej spisovnej slovenčine ustupujú aj ďalšie vžitie podoby, napr. *Pasov* — *Passau*, *Carihrad* — *Istanbul*, a iba zriedkavo sa doterajšie vžitie slovenské podoby nahrádzajú novšími vžitými podobami, ktoré sú z hľadiska výslovnosti bližšie k výslovnosti v pôvodnom jazyku, napr. *Wroclaw* — *Vratislav*, novšia štandardizovaná podoba *Vroclav*. Príklad *Carihrad* — *Istanbul* vzhľadom na rok vydania pravidiel už nepokladáme za vhodný, pretože názov *Carihrad* sa oveľa dávnejšie pokladá za historické exonymum. Ako historický názov sa uviedol napríklad už v staršej príručke štandardizovaných názvov „Slovenské vžitie názvy geografických objektov ležiacich mimo územia Slovenskej republiky“ z r. 1997.

Na určité nedostatky v niektorých uvedených prácach upozorňuje príručka I. Ripku „Zemepisné názvy, obyvateľské mená“ (2007), ktorá obsahuje abecedne zoradené (v určitých podskupinách, vyčlenených podľa vecných kritérií) slovenské vžitie názvy štátov, ich hlavných miest a príslušné obyvateľské mená a adjektívne tvary, niektoré exonymá cudzích objektov a zemepisné názvy historických území a miest (aj s pomenovaniami historických kmeňov, národností, národov a s obyvateľskými menami).

Slovenskí jazykovedci, ako napr. L. Dvonč, M. Považaj, M. Ivanová-Šalingová, J. Kačala, sa vyjadrovali k jednotlivým exonymám, k tvoreniu ich derivátov a k ich skloňovaniu, pretože slovenčina ako flektívny typ jazyka má tendenciu skloňovať každé cudzie slovo, čo môže spôsobovať problém pri zaraďovaní exonym do slovenských paradigiem. Príspevky s touto tematikou publikovali predovšetkým v jazykovedných časopisoch „Slovenská reč“ a „Kultúra slova“, ale k ortografii jednotlivých slovenských exonym sa vyjadrovali aj v popularizačných článkoch na stránkach slovenských denníkov. Napríklad M. Ivanová-Šalingová (1968, s. 263–264) odporúčala písať slovenské exonymum *Norimberg*⁸ (nie *Norimberk*) nemeckého názvu mesta *Nürnberg* v súlade s analogickým písaním názvov *Heidelberg*, *Štrasburg*, *Hamburg* a pod. Písanie s koncovou hláskou *-k* mohlo byť ovplyvnené češtinou, kde má toto exonymum podobu *Norimberk*, ale I. Ivanová-Šalingová (tamže) vysvetlila, že postavenie hlásky *g* v českom a v slovenskom hláskoslovnom systéme je odlišné — hlásky *g* sa v češtine vyskytuje len v cudzích slovách, ale i cudzie slová sa v češtine dakedy prispôbujú tak,

⁸ Tak sa odporúčalo podľa v tom čase platných „Pravidiel slovenského pravopisu“ z r. 1966 (s. 15).

že sa *g* mení na *k*, pričom odlišná jazyková situácia v slovenčine umožňuje ponechať koncové *g*, pretože na konci slova sa síce asimiluje na *k*, ale pri skloňovaní sa už hláska *g* zachováva (v *Norimbergu*, z *Norimbergu* a pod.). Dnes je podoba s koncovým *g* už zaužívaná a štandardizovaná.

L. Dvonč (1998, s. 319) upozornil na prípad, keď sa síce slovenské exonymum stalo historickým a začala sa používať úradná podoba názvu v danej krajine (endonymum), napr. *Linz* namiesto slovenského exonyma *Linec*, ale odvodené slová od tohto názvu sa používajú naďalej — adjektívum *linecký* sa zachovalo v ustálenom spojení *linecké cesto* vo význame „druh jemného cesta na zákusky“. Zatiaľ čo SSSJ 2 (1964, s. 49) uvádza adjektívum *linecký* v osobitnom hesle so skratkou *kuch.* (= kuchársky termín), „Slovník súčasného slovenského jazyka 2“ (2011, s. 987) pri lexikalizovaných spojeniach *linecké cesto*, *linecké pečivo* uvádza skratku *cukrár.* (= termín z oblasti cukrárstva), pričom adjektívum *linecký* sa vysvetľuje „podľa mesta Linec, vžitého názvu rakúskeho mesta Linz“, hoci toto slovenské exonymum je už dávno historickým vžitým názvom, ako sa uvádza aj v najnovšej príručke štandardizovaných exoným „Slovenské vžité názvy geografických objektov ležiacich mimo územia Slovenskej republiky“ (1999, s. 111). Podobne napr. ustupuje slovenská domáca podoba maďarského mesta *Segedín*⁹, ale ďalej sa používa združené pomenovanie *segedínsky guláš* s významom „dusené bravčové mäso s kyslou kapustou a so smotanou“. V „Slovenskom národnom korpuse“ (prim-9.0-public-sane) je 3446 výskytov endonyma *Szeged*, 496 výskytov slovenského štandardizovaného exonyma *Segedín* a 45 výskytov graficky adaptovaného, neštandardizovaného exonyma *Seged*, čo ukazuje, že tendencia, na ktorú upozornil L. Dvonč (1998, s. 319) pred 20 rokmi, stále pokračuje. Hoci zo záverov konferencií OSN o štandardizácii geografického názvoslovia vyplýva odporúčanie obmedziť používanie exoným, nemožno ich „stiahnuť z obehu“ aj kvôli tomu, že niektoré z nich sa stali súčasťou ustálených slovných spojení (Čáslavka, 1978, s. 267, 270).

5. ZÁSADY A ODPORÚČANIA PRI ŠTANDARDIZÁCII SLOVENSKÝCH EXONÝM

Exonymá, ako aj iné druhy geografických názvov, tiež prechádzajú procesom štandardizácie. Názvoslovná komisia ÚGKK SR navrhuje ich štandardizované podoby podľa zásad, ktoré sa uvádzajú v „Smernici na štandardizáciu geografických názvov“ v časti „Zásady úpravy a používania geografických názvov“, čl. 7 „Úprava slovenských vžitých názvov z územia mimo Slovenskej republiky“.

⁹ Podoba *Segedín* sa uvádza aj v platných „Pravidlách slovenského pravopisu“ (2013, s. 398).

Dôležitá je aj zásada v § 13 v 3. bode tejto smernice: „Štandardizovať možno zásadne jeden názov pre jeden geografický objekt. Výnimku tvoria názvy štátov a závislých území, ktoré majú spravidla ustanovený úplný názov a skrátený názov“. Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že táto zásada je v rozpore s tvrdením v publikácii o medzinárodnej terminológii pre štandardizáciu geografických názvov „Glossary of Terms for the Standardization of Geographical Names“ (Kadmon, 2002, 2007, s. 19), v ktorej sa v rámci definície termínu *štandardizovaný názov* (*standardized name*) uvádza, že „jeden objekt môže mať viac ako jeden štandardizovaný názov, napr. *Kaapstad* a *Cape Town* (ale nie *Capetown*)“¹⁰, česká verzia¹¹ tohto slovníka uvádza navyše aj príklad *Luxembourg*, *Luxemburg* a *Lëtzebuerg*. Toto definovanie sa môže nesprávne pochopiť aj tak, že je možné štandardizovať pre jedno endonymum viac exonym v rámci jedného jazyka (porov. Wacharczyková, 2020, s. 224). Definícia je však myslená tak, že určitý geografický objekt môže mať viac štandardizovaných endonym v rámci jednej krajiny, ale len v prípade, ak je v danej krajine viac ako jeden bežne používaný jazyk a každé z týchto endonym je štandardizované v inom z týchto jazykov. *Kaapstad* a *Cape Town* sú obidve endonymá, ale každé v inom jazyku Južnej Afriky — *Kaapstad* v afrikánčine, *Cape Town* v angličtine; *Luxembourg* je vo francúzštine, *Luxemburg* je v nemčine a *Lëtzebuerg* v luxemburčine. Zásada štandardizovať len jedno slovenské exonymum pre endonymum sa zvyčajne dodržiava, aj keď nie úplne dôsledne. Výnimiek je však málo. Tieto výnimky sa týkajú zväčša názvov obcí v európskych krajinách, kde žijú Slováci ako národnostná menšina, napr. štandardizované slovenské názvy *Jozipovec*, *Josipovec* pre chorvátsku obec *Josipovac*; *Ligaštorf*, *Lingaštorf* pre rakúsku obec *Ringelsdorf*; *Oroslán*, *Oroslán* pre maďarskú obec *Oroszlány*. Aj keď sa v príručkách so štandardizovanými názvami tieto slovenské názvy uvádzajú ako slovenské exonymá, podľa novej definície ich už možno pokladať za slovenské endonymá.

Okrem uvedených zásad by sa pri štandardizácii geografického názvoslovia mal brať ohľad na odporúčania rezolúcií konferencií OSN o štandardizácii geografického názvoslovia. V rezolúcii z 2. konferencie OSN o štandardizácii geografických názvov v Londýne v r. 1972 sa podľa slovenského prekladu v časti II/28 „Zoznam exonym (vžitie názvy, tradičné názvy)“ uvádza, že „konferencia so želaním uľahčiť medzinárodnú štandardizáciu geografických názvov

¹⁰ Pôvodné znenie definície v angličtine (poradové číslo termínu 228): „name, standardized — Name sanctioned by a → names authority as the preferred name from among a number of → allo-nyms for a given feature. However, a single feature may have more than one standardized name. Example: Kaapstad and Cape Town (but not Capetown)“.

¹¹ Slovenská verzia zatiaľ nie je dostupná, ale napr. česká verzia s názvom „Slovník toponymické terminologie pro standardizaci geografických jmen“ (2019, verzia 1.03) sa nachádza na internetovej stránke Názvoslovnej komisie Českého úřadu zeměměřického a katastrálního.

uznala, že určité exonymá (vžitie názvy, tradičné názvy) tvoria živú a vitálnu súčasť jazyka, ďalej uznala, že určité exonymá (vžitie názvy, tradičné názvy) zostávajú súčasťou jazyka aj vtedy, keď sú už menej potrebné, odporúča, aby národné názvoslovné autority pripravili zoznamy aktuálne používaných exonym, posúdili ich z hľadiska možného vyradenia a zverejnili výsledky“. V časti II/29 „Exonymá“, ako sme už uviedli, „konferencia uznala, že je žiaduce obmedziť používanie exonym, odporúča, aby sa v rámci medzinárodnej štandardizácie geografických názvov používanie tých exonym, ktoré označujú geografické útvary patriace do jedného štátu, čo najrýchlejšie zredukovalo“. V podobnom duchu sú napríklad aj novšie odporúčania v rezolúciách z 5. konferencie OSN o štandardizácii geografických názvov v Montreale v r. 1987, v ktorých sa v časti V/13 „Priorita národných oficiálnych podôb geografických názvov“ uvádzajú tieto odporúčania: (konferencia) „1. odporúča ďalšie zníženie používania exonym; 2. odporúča, aby jednotlivé krajiny zintenzívnili svoje úsilie a presvedčili štátne a súkromné organizácie, ako napr. vzdelávacie inštitúcie, dopravné spoločnosti a médiá, aby zredukovali používanie exonym alebo aspoň zvýšili používanie geografických názvov v miestnej štandardizovanej podobe (t. j. endonym)“¹².

Zásady uverejnené v rezolúciách konferencií OSN o štandardizácii geografického názvoslovia¹³ vo všeobecnosti však majú charakter odporúčaní a jednotlivé členské štáty ich môžu, ale nemusia zakotviť do svojich národných zákonov. Hoci na Slovensku sa premietli do zákonov a zásad štandardizácie a ÚGKK SR sa ich snaží naplňať, názor jazykovedcov a najmä onomastikov je možné prezentovať napr. citátom P. Prokopa (1982, s. 50): „Bylo by nesprávné nějakými administrativními zásahy napomáhat již zmíněné tendenci k ústupu exonym a prosazovat jednostranně původní cizí formy, pokud jim odpovídající exonyma jsou v současném jazykovém úzu obvyklejší (*Lipsko, Drážďany, Londýn, Paříž*), i když se zde úzus dostává do rozporu se všeobecným trendem. V zájmu systémovosti úzus znásilňovat nelze“. Súhlasit' možno aj so stanoviskom M. Harvalíka (2004, s. 123), že „mezi exonymy mají choronyma (zajména názvy zemí a států) zvláštní postavení a každý jazyk má výsostné právo užívat svých vlastních podob“. Používatelia jazyka by mali byť schopní rozlíšiť, v akej komunikačnej situácii je vhodnejšie používať exonymá a v akej endonymá (porov. Harvalík, 2014, s. 289–290).

¹² Rezolúcie konferencií OSN o štandardizácii geografických názvov sú dostupné v pôvodnej anglickej verzii so slovenským prekladom na internetovej stránke ÚGKK SR: http://www.skgeodesy.sk/files/slovensky/ugkk/geodezia-kartografia/standardizacia-geografickeho-nazvoslovia/dokumenty-k-cinnosti/rezolucie-osn_vysledne.pdf (cit. 18.02.2021).

¹³ Prehľad jednotlivých odporúčaní a rezolúcií týkajúcich sa exonym z konferencií OSN o štandardizácii geografického názvoslovia podrobnejšie zhrnul aj I. Horňanský (2000, s. 247–258).

6. SKRÁTENÝ ŠTANDARDIZOVANÝ NÁZOV ŠTÁTU: *SPOJENÉ KRÁĽOVSTVO VERZUS VELKÁ BRITÁNIA*

Pri štandardizácii exonym by sa predovšetkým mala štandardizovať taká domáca podoba, ktorá sa v danom jazyku vžíla, používa sa, funguje v komunikácii a plní svoje onymické funkcie. Rozpor s týmto chápaním nastal reštandardizovaním skráteného názvu *Veľká Británia* pre štát *Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska* na *Spojené kráľovstvo*. Skrátený názov *Spojené kráľovstvo* sa na základe tejto zmeny uviedol už v publikácii štandardizovaných názvov „Vžitie slovenské názvy štátov a závislých území“ (1996, s. 9, 65). Dôvodom reštandardizácie bolo okrem uvedených odporúčaní v rezolúciách aj odporúčanie Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska ostatným krajinám štandardizovať skrátený názov podľa anglického skráteného názvu *United Kingdom*. Ďalším odôvodnením, prečo sa neštandardizovali obidva skrátené názvy, bola potreba iba jedného štandardizovaného skráteného názvu, odvolávajúc sa na uvedenú zásadu v § 13 v „Smernici na štandardizáciu geografických názvov“, ale aj fakt, že názov *Veľká Británia* je už štandardizovaný ako slovenské exonymum najväčšieho z britských ostrovov. Do určitej miery by sa táto štandardizácia dala akceptovať v prípade, že používanie štandardizovaných názvov by bolo povinné iba pre administratívno-právnu štátnu sféru a pre kartografické diela. Podľa § 18 ods. 7 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 215/1995 Z. z. o geodézii a kartografii v znení neskorších predpisov je však používanie štandardizovaných názvov záväzná aj v tlači a v iných prostriedkoch masovej komunikácie, na čo v r. 2017 masmédiá upozornil aj ÚGKK SR. Prostriedky masovej komunikácie však predstavujú úplne inú komunikačnú sféru (porov. Ondrejovič, 2018, s. 174)¹⁴.

Prečo podľa nášho názoru táto reštandardizácia nebola vhodná, existuje viacero dôvodov. Narušili sa tým napríklad zaužívané riešenia, ktoré uvádzajú aj novšie kodifikačné príručky pravidiel spisovnej slovenčiny a lexikografické diela Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV, čím sa oslabuje ich záväznosť a dostávajú sa do rozporu dve kodifikácie rôznych kodifikačných autorít. V „Pravidlách slovenského pravopisu“ (2013, s. 50) sa uvádza: „Zriedkavejšie vznikajú kratšie podoby iným postupom, napr. *Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska* — *Veľká Británia*“. V prvej časti „Slovníka súčasného slovenského jazyka“ (2006, s. 361) sa vykladá 2. význam hesla *Británia* ako „neoficiálny názov Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska“ s príkladmi: „navštíviť *Britániu*, obhajovať záujmy *Británie*, obyvatelia *Británie*“. Používa sa *Brexit*, na označenie áut

¹⁴ S. Ondrejovič (2018, s. 175) upozornil na spornosť používania štandardizovaných podôb aj v tlači a v iných prostriedkoch masovej komunikácie, pretože sa nerozlišuje úradný jazyk (oficiálna komunikácia spojená predovšetkým s činnosťou orgánov štátnej správy a samosprávy) a verejný styk, kam patrí aj rozhlasové a televízne vysielanie a oblasť periodickej tlače.

daného štátneho útvaru sa používa medzinárodná poznávacia značka *GB* (nie *UK*), v slovenčine sa historicky ustálili deriváty utvorené od názvu *Británia*, resp. *Veľká Británia*, napr. obyvateľské meno *Brit/Britka* a adjektívum *britský*. Obyvateľské mená, prípadne iné odvodené pomenovania utvorené z oficiálneho plného názvu štátu *Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska*, resp. zo skráteného názvu *Spojené kráľovstvo*, vôbec nevznikli. Proti názvu *Veľká Británia* nemali námietky ani členovia britskej ambasády *British Embassy Bratislava* (nemá názov *United Kingdom Embassy Bratislava*). Názov *Veľká Británia* sa bežne používa v rozličných žánroch. V masmédiách ho používali a používajú aj predstavitelia britskej politickej scény, ale aj predstavitelia iných krajín, čo spôsobuje potom problém pri prekladaní ich vyjadrení do slovenského jazyka, keďže anglický skrátený názov štátu *Great Britain* by sa mal podľa zákona v masovokomunikačných prostriedkoch korektne preložiť do slovenčiny ako *Spojené kráľovstvo*.

Dôležitým argumentom v prospech názvu *Veľká Británia* je aj to, že je vžitý, zaužívaný, čo potvrdili aj frekvenčné údaje¹⁵: *Veľká Británia* 41 077 výskytov, iba *Británia* 34 498 výskytov, *Spojené kráľovstvo* 2301 výskytov. Skrátený názov štátu *Veľká Británie* je štandardizovaný aj v Česku, v štandardizovanom zozname poľských exoným majú svoje miesto dva skrátené názvy: *Wielka Brytania* a *Zjednoczone Królestwo*, podobne napr. aj v ruštine je štandardizovaný skrátený názov *Белукобруманія*, v maďarčine *Nagy-Britannia* i *Egyesült Királyság*. Z uvedeného vyplýva, že štandardizovaním dvoch skrátených názov jedného štátu by sa neporušili zákony a ani medzinárodné zásady štandardizácie geografických názvov. Vzhľadom na slovenský jazyk sú obidva názvy, *Veľká Británia* i *Spojené kráľovstvo*, spisovné, len ich používanie by bolo funkčne diferencované. Podobne sa tento problém riešil aj pri plnom názve štátu *Nemecká spolková republika*, kde sa v podstate tiež na základe odporúčania nemeckej strany štandardizovala iba pre oficiálnu štátnu sféru aj nesystémovo utvorená a v slovenskom jazyku nevžitá podoba s pomenovacím nominatívom *Spolková republika Nemecko*¹⁶. Na výslovnú

¹⁵ Údaje sú z r. 2017 (verzia prim-7.0-public-all, v ktorej prevažujú publicistické texty), pretože v tom čase ÚGKK SR upozornil masmédiá, že za nedodržanie zákonnej normy, t. j. používanie skráteného názvu štátu *Veľká Británia* namiesto štandardizovaného názvu *Spojené kráľovstvo*, im hrozí finančná pokuta. Pri zisťovaní počtov bolo nutné odpočítať tie názvy, kde skrátené názvy *Spojené kráľovstvo*, *Veľká Británia* a *Británia* sú súčasťou názvu *Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska*. Aj keď možno namietat, že niektoré z uvedených výskytov sa môžu týkať názvu ostrova a nie štátneho útvaru, pravdepodobnosť, že by sa najmä v publicistických textoch v takom množstve hovorilo o ostrove a nie o štáte, je malá, takmer nulová. Možno preto predpokladať, že pôjde o zanedbateľný počet, ktorý uvedené počty výrazne neovplyvní. V súčasnosti sa na základe toho, že ÚGKK SR masmédiá upozornil na zákonné nariadenie používať skrátený štandardizovaný názov *Spojené kráľovstvo* (nie *Veľká Británia*), zvýšila aj jeho frekvencia v tomto type textov i na internete.

¹⁶ Tento názov sa uviedol v zozname *Názvy štátov* na webovej stránke ÚGKK SR v rámci poznámky: „Na výslovnú žiadosť nemeckej strany sa v medzinárodných dohodách, zmluvách a podobných

žiadosť nemeckej strany sa v medzinárodných dohodách, zmluvách a podobných dokumentoch medzi Nemeckou spolkovou republikou a Slovenskou republikou používa podoba *Spolková republika Nemecko*, v ostatných prípadoch podoba *Nemecká spolková republika*.

Na základe uvedených argumentov pokladáme za vhodnejšie štandardizovať obidve skrátené podoby názvu — *Velká Británie* i *Spojené kráľovstvo*¹⁷. Potlačovanie vžitých a bežne používaných podôb, ktoré nie sú z jazykového hľadiska nekorektné, a presadzovanie iných, síce rovnako korektných podôb, ale bez dostatočnej opory v bežnom úze, je absolútne zbytočnou jazykovou intervenciou (Lutterer, Harvalík, podľa Ondrejovič, 2018, s. 176).

7. SLOVENSKÉ NÁZVY OBCÍ (SLOVENSKÝCH JAZYKOVÝCH ENKLÁV) V MAĎARSKU

Po porážke osmanských Turkov v Uhorsku ostali vyľudnené oblasti, do ktorých sa začali presídľovať Slováci zo severných žúp bývalého Uhorska. Najviac Slovákov prišlo na konci 17. storočia a v prvej polovici 18. storočia. Slovenské nárečia v Maďarsku netvorí geografický celok, ale väčšinou pozostávajú z jednotlivých izolovaných a maďarským obyvateľstvom obkľúčených obcí, a preto sa zvyklo hovoriť o nárečových skupinách alebo ostrovoch, neskôr o slovenských jazykových enklávach. Slováci nanovo osídľovali mnohé vyľudnené osady a pôvodné maďarské názvy (niektoré sú slovenského, resp. slovanského pôvodu, napr. maď. *Tardos*, slov. *Tardoš*¹⁸), si adaptovali do slovenčiny, prípadne si tvorili slovenské názvy. Naším cieľom však nateraz nie je riešiť etymológiu týchto názov, ale spôsob ich štandardizácie. Hoci pôvod názvu a jeho nárečové podoby môžu byť pri štandardizácii nápomocné, prioritou by mala byť taká slovenská podoba, ktorá je v danej lokalite zaužívaná a funguje v komunikácii Slovákov v Maďarsku. Ako už uviedol aj L. Dvonč (1974, s. 10), tieto názvy sa bežne nepoužívajú na Slovensku, vyskytujú sa v historických, vlastivedných, národopisných a jazykovedných prácach. V „Slovenskom národnom korpuse“ (prim-9.0-public-all) má napríklad slovenský názov najväčšej slovenskej obce, mesta

dokumentoch medzi Nemeckou spolkovou republikou a Slovenskou republikou používa podoba *Spolková republika Nemecko*, v ostatných prípadoch podoba *Nemecká spolková republika*¹⁷.

¹⁷ So štandardizáciou aj skráteného názvu štátu *Velká Británie* (popri názve *Spojené kráľovstvo*) vyjadrili súhlasné stanovisko aj iní jazykovedci (porov. Ondrejovič, 2018). Napriek uvedeným vyjadreniam jazykovedcov i predsedníčky a niektorých členov Názvoslovnjej komisie ÚGKK SR zatiaľ naďalej ÚGKK SR trvá iba na štandardizácii názvu *Spojené kráľovstvo* (porov. vyjadrenie ÚGKK SR na internetovej stránke <http://www.skgeodesy.sk/sk/ugkk/geodezia-kartografia/aktuality/>, cit. 28. 2. 2021, dokument „Informácia k názvu Spojené kráľovstvo“).

¹⁸ J. Stanislav (1948, 1. zv., s. 296; 2. z v., s. 520) uviedol pôvod z osobného mena **Tvrdoš* alebo od apel. adj. *tvrdý*, porov. východoslov. náreč. *tvardi* „tvrdý“.

v Maďarsku *Békešská Čaba* 154 výskytov. Názvy menej známych obcí majú ešte menší počet výskytov, napr. *Dabaš* (maď. *Dabas*) 15 výskytov, *Tardoš* (maď. *Tardos*) 10, *Bánhid* (maď. *Bánhida*) 1. Slováci v Maďarsku ich však aktívne používajú nielen v bežnej komunikácii či národnostnom vysielaní, ale časté sú predovšetkým v prácach, ktoré publikuje najmä Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku a Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku (ďalej VÚSM) so sídlom v Békešskej Čabe.

Slovenské názvy týchto obcí v Maďarsku podľa najnovšej definície endoným v zozname „Glossary of Terms for the Standardization of Geographical Names“ (Kadmon, 2002, 2007) by bolo možné pokladať za slovenské endonymá, keďže slovenčina je v Maďarsku jazykom národnostnej menšiny, rovnako, ako sú maďarské endonymá ich štandardizované názvy v maďarčine. Z hľadiska ÚGKK SR sa však podľa starších definícií pokladajú za slovenské vžité názvy (exonymá) a ich štandardizované podoby sa nachádzajú v novej príručke „Slovenské vžité názvy geografických objektov ležiacich mimo územia Slovenskej republiky“ (1999, s. 104–106) v rámci časti „Slovenské vžité názvy obcí európskych krajín, v ktorých žijú Slováci ako národnostná menšina“ i v aktualizovanom internetovom zozname¹⁹ k 11. 10. 2017. Bolo by vhodné označenie týchto názvov prehodnotiť. Dovedna sú štandardizované názvy 110 obcí z územia Maďarska. V úvode uvedenej príručky sa uvádza, že tieto podoby sa štandardizovali na základe excerpcií z literatúry, ktorá je uvedená na konci publikácie, boli prekonzultované v Dome zahraničných Slovákov pri Ministerstve kultúry Slovenskej republiky a doplnili sa podľa „Ludových novín“, týždenníka Zväzu Slovákov v Maďarsku. Pri niektorých obciach sú štandardizované dve podoby, napr. *Malý Kereš*, *Kiškereš* (maď. *Kiskörös*), *Nežovce*, *Niža* (maď. *Nézsza*), *Svätý Václav*, *Senváclav* (maď. *Pilisszentlászló*), *Síleš*, *Séleš* (maď. *Vértesszöllős*).

Z našich heuristických výskumov v niektorých týchto obciach v Maďarsku, ako aj z výskumov a úzu výskumných pracovníkov VÚSM vyplynulo zistenie, že niektoré štandardizované podoby týchto názvov nezodpovedajú podobám, ktoré sa dnes reálne používajú, fungujú v komunikácii a sú vžité medzi Slovákami v Maďarsku. Zo štandardizovaných názvov *Síleš*, *Séleš* (maď. *Vértesszöllős*) už prevláda skôr podoba *Síleš*. Nepoužíva sa štandardizované slovenské exonymum *Vaňarec* (maď. *Vanyarec*), vžitý slovenský názov medzi Slovákami v Maďarsku je *Veňarec*; z ďalších napr. namiesto štandardizovanej podoby *Čobanka* (maď. *Csobánka*) sa používa podoba *Čobánka*, namiesto *Miške* (maď. *Miske*) podoba *Miška*. Súčasťou viacerých názvov je adjektívum odvodené od maďarského názvu *Pilis* (názov pohoria a aj názov mesta), slovenská podoba je *Piliš*: *Pilišská*

¹⁹ Aktuálna verzia je dostupná len na webovej stránke ÚGKK SR v položke „Názvy geografických objektov z územia mimo SR“ v časti „Exonymá obcí“.

Čaba, štandardizovaný je i slovenský názov *Piliščaba* (maď. *Piliscsaba*), pohorie *Pilišské vrchy* (maď. *Pilis*), ale napr. v minulosti aj *Pilišská stolica*. Ide o maďarskú podobu pôvodného názvu *Pleš* (< **Plěšь*²⁰; Stanislav, 1948, 2. zv., s. 410–411), porov. aj staré chotárne názvy a názov vrchu *Piliš* na Slovensku (Veľká Bara, okr. Trebišov), ktoré sa štandardizovali na podobu *Pleš*. Názov *Pilosszentkereszt* bol v 13. stor. zaznačený ako *Peles*, *Pelis*, *Pilis*, t. j. *Plěš* (Stanislav, 1948, 1. zv., s. 299). Vplyvom maďarčiny nastala zmena *plěšь* > *pilis* (bližšie Šmilauer, 1932, s. 507). Názvy vznikli z apel. *pleš* s významom „(v teréne) miesto bez porastu“ (porov. „Historický slovník slovenského jazyka 3“, s. 248). Medzi Slovákami v Maďarsku sa však tieto názvy vyslovujú s dlhou hláskou *í*: *Piliš*, *Pilišska Čaba*, *Pilišské vrchy*; adj. *pilišsky*.

V súčasnosti sa niekedy už viac používajú maďarské názvy. Napríklad dnes je štandardizovaný slovenský názov *Bánhid* (maď. *Bánhida*), V. Blanár (1950, s. 88) uviedol na základe vlastného heuristického výskumu z r. 1946 podoby *Báhid*, *Bánhid* (L sg. na *Báhid'e*, na *Bánhid'e*), ale dnes sa používa skôr maďarská štandardizovaná podoba *Bánhida*. Ak je pri štandardizácii názvov prioritná vžitosť, malo by sa vychádzať práve z podôb, ktoré používajú Slováci v Maďarsku, aj keď zväčša ide len o hláskové varianty, a prehodnotiť ich štandardizované podoby. K tomu je potrebný aktuálny výskum fungovania týchto názvov medzi Slovákami v Maďarsku v súčasnosti.

8. UMELO UTVORENÉ CUDZOJAZYČNÉ EXONYMÁ SLOVENSKÝCH ENDONYM

S rozvojom turizmu na Slovensku predovšetkým po zmene politického režimu v r. 1989 narástol počet prekladov slovenských turistických informačných textov do cudzích jazykov. V rámci týchto textov sa často prekladajú aj toponymá, najmä tie časti toponým, ktoré obsahujú významovo priehľadné a tým aj preložiteľné apelatíva, napr. *Demänovská jaskyňa slobody* > angl. *Demänovská Freedom Cave*, nem. *Höhle der Freiheit*, maď. *Déményfalvi-csepköbarlang*. Niektoré z takýchto exonym sú v daných krajinách štandardizované, ale často sa zväčša prekladateľmi tvoria umelé, v týchto krajinách neštandardizované, nevžité exonymá. Napríklad namiesto maďarského štandardizovaného exonyma *Nagy-Fátra* pre slovenské pohorie *Veľká Fatra* sa použil preklad tohto názvu do maďarčiny *Magas-Fátra*. Tento problém má dlhodobější charakter, upozorňoval naň predovšetkým D. Fičor (2010a, b; 2015), novšie A. Závodný (2020). Mnohé názvy slovenských turistických cieľov však nemajú štandardizované cudzojazyčné exonymá, mali by sa

²⁰ Porov. apel. *pleš* s významom „lysina“ (**plěšь*) od nedoloženého adj. **plechý*, ktorého východiskom je psl. **plěchъ* (Králík, 2015, s. 446).

preto v prekladoch týchto textov použiť štandardizované slovenské endonymá²¹. Napriek tomu sa rôznym spôsobom prekladajú, často len druhové označenia v názve, napr. *Demänovská dolina* ako angl. *Demänovská valley*, názov vrchu *Vápenná* ako *Vápenná hill* a i. Cieľom utvárania takýchto umelých cudzojazyčných exonym je jednak neznalosť štandardizovaných podôb príslušných slovenských toponým v iných jazykoch zo strany prekladateľov a vydavateľstiev, jednak snaha takýmto nevhodným prekladom v čo najväčšej miere informovať zahraničných turistov o objekte. To však pre turistov môže byť na druhej strane aj dezinformujúce, pretože na informačných tabuliach sú zväčša slovenské endonymá, ktoré sa však v cudzojazyčnom texte niekedy ani neuvedú. ÚGKK SR preto pre vydavateľov a prekladateľov takýchto publikácií a textov vypracoval dokument „Zásady používania názvov geografických objektov v cudzojazyčnom texte publikácií vydávaných v Slovenskej republike“ (2012), ktorý obsahuje zásady a pokyny, ako tieto názvy správne uvádzať v inojazyčných textoch.

Naskytá sa terminologická otázka, či takéto umelo utvorené cudzojazyčné podoby slovenských endonym, ktoré zväčša evidentne ad hoc vytvorili prekladatelia a v daných jazykoch, nie sú štandardizované, známe a ani vžitú, vôbec pokladať za exonymá, resp. za cudzojazyčné exonymá. Členovia Terminologickej komisie pre odvetvie geodézie, kartografie a katastra pri ÚGKK SR uvažovali skôr o návrhu termínu *cudzojazyčný (inojazyčný) variant endonyma*²², ktorý použil D. Fičor (2010a, b), s definíciou „pomenovanie topografického objektu, umelo vytvorené spravidla prekladom endonyma, alebo len jeho časti do cudzieho (iného) jazyka. Poznámka: Cudzojazyčné varianty slovenských endonym sa nemôžu považovať za cudzojazyčné exonymá, pretože nevznikli v prostredí cudzích jazykov, ale vznikli umelo, v prostredí slovenského jazyka. Príklady: slovenské endonymum *Belianske Tatry* má inojazyčné varianty: v anglickom jazyku — *Belanské Tatras*, tiež *Belá Tatra mountains*, v nemeckom jazyku — *Belaer Tatra*, tiež *Belianske Tatra*, v maďarskom jazyku — *Bélai Tatra*; slovenské endonymum *Krupinská planina* má inojazyčné varianty: anglický variant — *Krupina Plain*, tiež *Krupinská Highland*, nemecký variant — *Krupina Ebene*, tiež *Krupinská Hochland*, maďarský variant — *Korponai síkság*, tiež *Korponai-fennsík*; slovenské endonymum *Demänovská jaskyňa slobody* má inojazyčné varianty: anglický variant — *Demänová Freedom Cave*, tiež *Demänovská Liberty Cave*, nemecký variant — *Demänovská-Freiheitshöhle*, tiež *Demänovská Höhle der*

²¹ Platí to aj opačne, pri použití cudzojazyčných endonym, ak nemajú štandardizované slovenské exonymum, nemali by sa prekladať do slovenčiny, ale malo by sa použiť endonymum, aj keď ide o významovo priezračné topolexémy, napr. *Newcastle*, *Wolfsburg*. Napriek tomu sa v jazykovej praxi možno stretnúť s príkladmi prekladov cudzích endonym do slovenčiny, dokonca i z tak blízkeho jazyka, akým je čeština, porov. čes. *Čapí hnízdo* > *Bocianie hniezdo* (Závodný, 2020, s. 54–55).

²² Podľa zápisnice z rokovania komisie dňa 5. 9. 2019 (záznam č. 44/2019).

Freiheit, maďarský variant — *Déményfalvi Szabadság-barlang*, tiež *Déményfalvi-csepköbarlang*²³. Tento termín nebol prijatý a nezaradil sa do elektronického „Terminologického slovníka“ ÚGKK SR. Napriek tomu, že takéto názvy vznikli umelo a nepoužívajú sa, nie sú štandardizované a vžitité v daných cudzích jazykoch, domnievame sa, že ich možno pokladať za exonymá, ak povinnou podmienkou nie je štandardizovanosť a vžitosť, zaužívanosť.

ZÁVER

V súčasnosti niet pochýb o dôležitosti štandardizácie geografického názvoslovía, o jej medziodborovom a interdisciplinárnom charaktere a význame štandardizovaných názvov pre používanie v štátnych dokumentoch, v kartografických dielach a mapách, v odbornej i popularizačnej literatúre, v školách a v prostriedkoch masovej komunikácie. Ako samozrejmosť sa chápe aj štandardizácia a používanie domácich exonym, hoci všeobecným trendom je redukovať ich a celkový vývin speje skôr k používaniu endonym, zaiste nielen vplyvom odporúčaní názvoslovných autorít, ale aj iných mimojazykových faktorov, ako sú globalizácia, cestovanie, lepšia znalosť cudzích jazykov, predovšetkým angličtiny a pod. Exonymá napriek tomu vždy budú tvoriť neoddeliteľnú súčasť každého jazyka, histórie a hmotnej a duchovnej kultúry jednotlivých národov.

Pri štandardizácii slovenských exonym a celkovo geografických názvov, toponým, sa čoraz častejšie dostávajú do popredia otázky, nakoľko uprednostniť podoby, ktoré by boli čo najviac v súlade s jazykovým systémom a spisovným slovenským jazykom, a do akej miery pripustiť štandardizáciu ich komunikačných variantov a nárečových podôb, pričom vývin v tejto oblasti na Slovensku smeruje k snahe uprednostňovať čo najviac tie podoby, ktoré reálne fungujú v komunikácii (porov. napr. Valentová, 2017a, b; 2020). Dôležitosť štandardizovať nielen exonymá, ale aj podoby domácich vlastných mien v súlade s kodifikáciou spisovného jazyka, a to predovšetkým z morfológického hľadiska, z hľadiska ich paradigmatického začlenenia, zdôrazňoval napríklad M. Majtán (1986, s. 146; 1989, s. 10).

Mnoho slovenských exonym sa štandardizovalo v čase, keď určité exonymum nebolo ešte dostatočne zaužívané, nemusela byť vžitá len jedna domáca podoba cudzieho názvu alebo sa jeho vžitosť, zaužívanosť nedala exaktnejšie overiť v korpusoch, v rozsiahlejšom jazykovom materiáli, príp. z rozličných dôvodov nebolo možné podrobnejším výskumom zistiť skutočne používanú podobu exonyma v slovenčine. Keďže spoločenská potreba niekedy vyžadovala štandardizáciu slovenských exonym, ktoré sa bežne nepoužívali²³, štandardizovali sa v takých podobách,

²³ Takéto požiadavky sa vyskytnú aj v súčasnosti. Aktuálne napríklad vznikla požiadavka, potreba štandardizovať slovenské exonymá chorvátskych žúp, ktoré sa v slovenských textoch či v bežnej komunikácii celkovo veľmi nepoužívajú.

ktoré čo najviac zodpovedali systému spisovnej slovenčiny. V mnohých prípadoch sa najmä v minulosti štandardizovala určitá podoba názvu prioritne vplyvom spoločensko-politických faktorov (bližšie napr. Majtán, 1989), niekedy predovšetkým pri exonymách aj medzinárodného charakteru (napr. uvedené názvy *Spojené kráľovstvo* alebo *Spolková republika Nemecko*).

Niektoré štandardizované exonymá sa časom mohli vžiť v iných podobách ako v tých, v ktorých sa v minulosti štandardizovali. Stáva sa, že určité exonymum, ktorého podoba sa štandardizovala len na základe jazykového systému a spisovnej slovenčiny, zväčša z dôvodov, že v jazykovej praxi nebolo dostatočne vžitú, sa vplyvom určitej udalosti zviditeľní v masových komunikačných prostriedkoch a zaužíva sa v inej podobe, ako sa v minulosti štandardizovalo. Súčasnú možnosť národných korpusov a databáz umožňujú používanú podobu oveľa lepšie verifikovať ako to bolo v minulosti. Napríklad J. Wachtarczyková (2020) upozornila na názov talianskeho regiónu *Lombardsko*, ktorý sa v minulosti štandardizoval podľa systémového tvorenia názvov tohto typu (pomenovaní štátov, krajín, oblastí, regiónov) pomocou topoformantu *-sko*, ale možno aj v súvislosti so športovými pretekmi či aktuálnejšie výskytom koronavírusu a ochorenia covid-19 sa jeho používanie najmä v publicistických textoch zvýšilo natoľko, že na základe jeho frekvenčných údajov z korpusov už bolo možné zistiť, že podoba *Lombardia*, ktorú v podstate možno označiť za talianske endonymum, eventuálne za slovenské zvukové exonymum, je dnes frekventovanejšia ako štandardizovaná podoba *Lombardsko*. Môže však práve ísť aj o spomínanú tendenciu používať skôr endonymá ako exonymá.

Rozkolísanosť v používaní variantných podôb exonym pre jeden geografický objekt sa v ojedinelých prípadoch v štandardizačnom procese neriešila striktným dodržaním zásady štandardizovať len jeden názov pre jeden objekt, ale štandardizovali sa dve podoby, ako to bolo v prípade niektorých slovenských názvov obcí v Maďarsku so slovenským etnikom. Na druhej strane v iných prípadoch, kde bolo dostatok závažných argumentov, aby sa štandardizovali dve exonymá pre jeden objekt, ÚGKK SR striktnie trvá na základe uvedenej zásady len na jednom štandardizovanom exonyme, a to dokonca na tom, ktoré v oficiálnej i neoficiálnej komunikácii nebolo natoľko vžitú, resp. bolo málo používané, ako je príklad skráteného názvu štátu *Spojené kráľovstvo*.

V rámci jedného príspevku nie je možné uviesť a detailne analyzovať všetky aktuálne problémy súvisiace so štandardizáciou exonym, ale aj z tých, ktoré sme naznačili, vyplývajú určité závery. V prvom rade by bolo vhodné niektoré v minulosti štandardizované exonymá vzhľadom na súčasné možnosti overovania ich fungovania v jazykovej praxi, predovšetkým v „Slovenskom národnom korpuse“ či v iných dostupných korpusoch a na internete prehodnotiť a reštandardizovať, nehovoriac o potrebe štandardizácie ďalších slovenských exonym, ktorá by z aktuálnych výskumov mohla vyplývať. Aj exonymá sa vyvíjajú, na ich

adaptačný proces v jazykovej komunikácii vplyvajú mnohé faktory, ktoré môžu zmeniť jeho smerovanie. Exonymá podliehajú spoločensko-politickým zmenám a situácia v ich používaní sa môže meniť aj v iných jazykovo zmiešaných oblastiach, nielen v slovensko-maďarských. Na tieto zmeny by mala pružnejšie reagovať ich štandardizácia.

Na druhej strane to, že sú štandardizované exonymá, ktoré nie sú vžitá alebo v spoločenskej komunikácii fungujú iné hláskové, morfológické či slovotvorné varianty, príp. celkom odlišné exonymá pre daný objekt, otvára otázku vhodnosti domáceho termínu *vžitý názov* ako ekvivalentu pre *exonymum*, a tým aj problematiku onomastickej terminológie. Za *exonymum* totiž môžeme pokladať aj takú domácu podobu cudzieho názvu, ktorá nie je vžitá, ak sa napríklad vyskytne spoločenská potreba utvoriť domácu podobu názvu, príp. ju štandardizovať, ktorá sa však v jazykovej praxi často nepoužíva, alebo určitá domáca podoba názvu je známa iba v určitom obmedzenom spoločenskom úze. Takáto charakteristika časti domácich podôb zemepisných názvov nesporne odporuje slovenskému domácomu označeniu „vžitý názov“. Chápanie sémantického príznaku vžitosti, zaužívanosti a atribútu „vžitý“ nie je v rámci štandardizačných zásad a ani v publikáciách so vžitými názvami vysvetlené alebo definované, na čo upozorňoval aj S. Ondrejovič (2018, s. 177). I. Ripka (2007, s. 5) uviedol, že slovo *vžitý*, podobne ako slová *zaužívaný*, *adaptovaný* nie sú úplne jasné a ich chápanie nie je jednotné. Exonymum môže byť v podstate akákoľvek domáca podoba názvu mimo hraníc územia daného štátu, či už hovoríme o rozličných súčasných alebo historických variantoch alebo iných alternatívnych domácich podobách, názvoch utvorených a používaných len v rámci určitej mikrosociety, a aj bez ohľadu na to, či je názov štandardizovaný. Vo všeobecnosti za (cudzojazyčné) exonymá možno považovať aj tie podoby názvov, ktoré sa tvorili ad hoc napríklad prekladateľmi v cudzojazyčných textoch a ich použitie je časovo alebo priestorovo obmedzené. Exonymá by sme mohli zjednodušene definovať ako domáce podoby cudzích geografických názvov. Všetky tieto uvedené fakty spejú k presvedčeniu, že slovenský domáci synonymný termín *vžitý názov* pre exonymum nemusí pôsobiť vhodne. Neuvádza ho už ani onomastická terminologická príručka z r. 1983 (Vidoeski a kol., 1983, s. 281). Na diskusiu je aj použitie atribútu *tradičný* v českom domácom termíne *tradiční domácí podoba cizího toponyma* (tamže). M. Harvalík (2004, s. 102) uviedol, že tieto domáce synonymné termíny môžu mať v iných jazykoch aj odlišný zmysel. Môže ísť len o čiastočnú synonymiu medzinárodného a domáceho termínu, preto je výhodnejšie používať medzinárodný termín *exonymum*, ktorý nie je zaťažovaný vedľajším pojmovým obsahom.

SKRATKY

- angl. — angličtina, anglický, anglicky
 e. — exonymum
 č., čes. — čeština, český, česky
 fr. — francúzština, francúzsky
 gr. — gréčtina, grécky
 jaz. — jazyk
 maď. — maďarčina, maďarský, maďarsky
 něm., nem. — nemčina, nemecký, nemecky
 pol., poľ. — poľština, poľský, poľsky
 rum. — rumunčina, rumunský, rumunsky
 šp. — španielčina, španielsky

LITERATÚRA

- Back, O. (1983). *Übersetzbare Eigennamen. Eine synchronische Untersuchung von interlingualer Allonymie und Exonymie. Österreichische Namenforschung. Sonderreihe* (= Österreichische Namenforschung, Sonderreihe, 5). Wien: Praesens.
- Boháč, P. (2000). Exonym — ein Difinitionsproblem. In J. Sievers, & T. Schneider (Eds.), *Mitteilungen des Bundesamtes für Kartographie und Geodäsie*. Bd 19. *Second International Symposium on Geographical Names GeoNames 2000. Frankfurt am Main, 28–30 March 2000* (s. 35–38). Frankfurt am Main: Verlag des Bundesamtes für Kartographie und Geodäsie.
- Čáslavka, I. (1978). K predmetu a problematice kartografické toponomastiky [On the subject and problems of cartographic toponomastics]. *Zpravodaj Mistopisné komise ČSAV, 19(3–4)*, 265–272.
- Dvonč, L. (1974). Zdomácnené a nezdomácnené cudzie miestne názvy v spisovnej slovenčine [Domesticated and non-domesticated foreign oikonyms in standard Slovak]. *Slovenská reč, 39(1)*, 10–16.
- Dvonč, L. (1976). Štandardizácia cudzích zemepisných názvov a obyvateľských mien v spisovnej slovenčine [Standardization of foreign geographical names and inhabitant names in standard Slovak]. In M. Majtán (Ed.), *6. slovenská onomastická konferencia. Nitra 4.–6. apríla 1974. Zborník materiálov* [Proceedings of the 6th Slovak Onomastic Conference. Nitra 4–7 April 1974] (s. 149–154). Bratislava: Veda.
- Dvonč, L. (1983). Exonymá v slovenčine [Exonyms in Slovak]. In R. Šrámek (Ed.), *Onomastika jako společenská věda. Sborník příspěvků z 1. československé onomastické konference (18. 20. 5. 1982 v Trojanovicích)* [Onomastics as a Social Science. Proceedings of the 1st Czechoslovak Onomastic Conference. Trojanovice 18–20 May 1982] (s. 181–184). Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Dvonč, L. (1998). *Linz — linzský* a *Linec — linecký* [Endonym *Linz* — adjective *linzský* and exonym *Linec* — adjective *linecký*]. *Slovenská reč, 63(5)*, 318–321.
- Fičor, D. (2010a). Zásady používania slovenských endoným a cudzojazyčných exoným v cudzojazyčných textoch [Principles of using Slovak endonyms and foreign language exonyms in foreign language texts]. In *Štandardizácia geografického názvoslovia. Zborník materiálov zo seminára. Bratislava 17. 6. 2010* [Proceedings of the Seminar Standardization of Geographical Names. Bratislava 17 June 2010] (s. 60–69). Bratislava: Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky. <http://www.skgeodesy.sk/files/slovensky/ugkk/geodezia-kartografia/aktuality/ZbornAk.pdf> (cit. 13.02.2021).

- Fičor, D. (2010b). Kontraproduktívna tvorba cudzojazyčných variantov slovenských endonym [Counterproductive creation of foreign language variants of Slovak endonyms]. *Geodetický a kartografický obzor*, 56(10), 201–220.
- Florek, P. (1933/1934). Topografické názvy v slovenčine [Topographic names in Slovak]. *Slovenská reč*, 2(1), 19–26.
- Hajčíková, M. (1971). Niekoľko poznámok k zemepisným názvom v Slovníku slovenského jazyka [A few notes on geographical names in the Dictionary of the Slovak language]. *Slovenská reč*, 36(2), 89–93.
- Hajčíková, M. (1989). Dynamika vývinu slovenských geografických exonym [The dynamics of development of Slovak geographical exonyms]. In M. Majtán (Ed.), *Aktuálne úlohy onomastiky z hľadiska jazykovej politiky a jazykovej kultúry. Zborník príspevkov z 2. československej onomastickej konferencie. Smolenice 6.–8. 5. 1987* [Current Tasks of Onomastics from the Point of View of Language Politics and Language Culture. Proceedings of the 2nd Czechoslovak Onomastic Conference. Smolenice 6–8 May 1987] (s. 70–76). Bratislava: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied.
- Harvalík, M. (2004). *Synchronní a diachronní aspekty české onymie* [Synchronic and Diachronic Aspects of Czech Onymy]. Praha: Academia.
- Harvalík, M. (2015). Místo endonym a exonym v toponymickém systému češtiny [The place of endonyms and exonyms in the toponymic system of Czech]. In I. Valentová (Ed.), *19. slovenská onomastická konferencia. Bratislava 28.–30. apríla 2014. Zborník referátov venovaný PhDr. Milanovi Majtánovi, DrSc., k osemdesiatym narodeninám* [19th Slovak Onomastic Conference. Bratislava 28–30 April 2014. Proceedings Dedicated to PhDr. Milan Majtán, DrSc., on His Eightieth Birthday] (s. 286–291). Bratislava: Veda.
- Harvalík, M. (2017). Exonymum [Exonym]. In P. Karlík, M. Nekula, & J. Pleskalová (Ed.), *CzechEncy — Nový encyklopedický slovník češtiny* [CzechEncy — New Encyclopedic Dictionary of the Czech Language]. <https://www.czechency.org/slovník/EXONYMUM> (cit. 13.02.2021).
- Historický slovník slovenského jazyka 3 — Majtán, M. (Ed.). (1994). *Historický slovník slovenského jazyka 3* [Historical Dictionary of the Slovak Language 3]. Bratislava: Veda.
- Hornánský, I. (2000). Medzinárodná regulácia štandardizácie a používania vžitých názvov — exonym [International regulation of standardization and the use of exonym]. In J. Krško, & M. Majtán (Eds.), *Vlastné mená v jazyku a spoločnosti. 14. slovenská onomastická konferencia. Banská Bystrica 6.–8. 7. 2000* [Proper Names in Language and Society. Proceedings of the 14th Slovak Onomastic Conference. Banská Bystrica 6–8 June 2000] (s. 247–258). Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici.
- Ivanová-Šalingová, M. (1968). Norimberk, či Norimberg? [Norimberk or Norimberg?]. *Slovenská reč*, 33(4), 263–264.
- Jména států a jejich územních částí. B 1 [Names of States and Their Territorial Parts. B 1]. Praha — Bratislava: Český úřad geodetický a kartografický — Slovenský úřad geodézie a kartografie 1988.
- Kačala, J. (1998). Výslovnosť cudzojazyčných mien a názvov [Pronunciation of foreign language names]. *Kultúra slova*, 32(4), 210–219.
- Kadmon, N. (red.). (2002, 2007). *Glossary of Terms for the Standardization of Geographical Names (Revised with Addendum)*. New York: United Nations. https://unstats.un.org/unsd/geoinfo/UNGEGN/docs/pubs/Glossary_of_terms_rev.pdf
- Kováčová, M. (2010). Uplatňovanie odporúčaní OSN [Implementation of UN recommendations]. In *Štandardizácia geografického názvoslovia. Zborník materiálov zo seminára. Bratislava 17. 6. 2010* [Proceedings of the Seminar “Standardization of Geographical Names”. Bratislava 17 June 2010] (s. 37–53). Bratislava: Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky. <http://www.skgeodesy.sk/files/system/slovensky/ugkk/geodezia-kartografia/aktuality/ZbornAk.pdf>
- Kralčák, L. (1994). Slovenské podoby cudzích zemepisných názvov v štúrovskej publicistike [Slovak forms of foreign geographical names in the journalism of Ľ. Štúr period]. In E. Krošláková (Ed.), *Jazyková a mimojazyková stránka vlastných mien. 11. slovenská onomastická konferencia*.

- Nitra 19.–20. 5. 1994. *Zborník referátov* [Linguistic and Non-linguistic Aspect of Proper Names. Proceedings of the 11th Slovak Onomastic Conference. Nitra 19–20 May 1994] (s. 202–206). Nitra: Fakulta humanitných vied Vysokej školy pedagogickej v Nitre.
- Kráľ, Á. (2005). *Pravidlá slovenskej výslovnosti. Systematika a ortoepický slovník* [Rules of Slovak Pronunciation. Systematics and Orthoepic Dictionary]. Martin: Vydavateľstvo Maticy slovenskej.
- Králik, Ľ. (2015). *Stručný etymologický slovník slovenského jazyka* [Concise Etymological Dictionary of the Slovak Language]. Bratislava: Veda.
- Krátky slovník slovenského jazyka — Kačala, J., Pisárčiková, M., & Považaj, M. (Eds.). (2003). *Krátky slovník slovenského jazyka* [Short Dictionary of the Slovak Language]. 4. doplnené a prepracované vyd. Bratislava: Veda.
- Lenhardt, J. (1981). *Konfrontačná fonetika anglických a slovenských hlások* [Confrontative Phonetics of English and Slovak Sounds]. Bratislava: Univerzita Komenského.
- Lenhardt, J. (1982a). O výslovnosti jedného typu koncovej slabiky anglických slov prevzatých do slovenčiny [On the pronunciation of one type of final syllable of English words borrowed into Slovak]. *Slovenská reč*, 47(3), 166–169.
- Lenhardt, J. (1982b). Výslovnosť koncovej slabiky „spoluhláska + -er“ v anglických slovách prevzatých do slovenčiny [The pronunciation of the final syllable “consonant + -er“ in English words borrowed into Slovak]. *Kultúra slova*, 16(2), 46–47.
- Martinka, J. (1932/1933). Cudzie miestne mená v slovenčine [Foreign oikonyms in Slovak]. *Slovenská reč*, 1(4), 73–76.
- Majtán, M. (1986). Metódy a ciele štandardizovania geografického názvoslovía [Methods and goals of standardization of geographical names]. *Kultúra slova*, 20(5), 144–150.
- Majtán, M. (1989). Jazykovopolitické aspekty vlastných mien [Linguistic and political aspects of proper names]. In M. Majtán (Ed.), *Aktuálne úlohy onomastiky z hľadiska jazykovej politiky a jazykovej kultúry. Zborník príspevkov z 2. československej onomastickej konferencie. Smolenice 6.–8. 5. 1987* [Current Tasks of Onomastics from the Point of View Language Politics and Language Culture. Proceedings of the 2nd Czechoslovak Onomastic Conference. Smolenice 6–8 May 1987] (s. 7–13). Bratislava: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied.
- Mistrík, J. et al. (1993). *Encyklopédia jazykovedy* [Encyclopedia of Linguistics]. Bratislava: Obzor.
- Názvy geografických objektov z územia mimo Slovenskej republiky [Names of Geographical Objects Outside the Territory of the Slovak Republic]. Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky. <http://www.skgeodesy.sk/sk/ugkk/geodezia-kartografia/standardizacia-geografickeho-nazvoslovía/nazvy-geografických-objektov-z-uzemia-mimo-sr/>
- Názvy štátov [Names of States]. Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky. <http://www.skgeodesy.sk/sk/ugkk/geodezia-kartografia/standardizacia-geografickeho-nazvoslovía/nazvy-statov/>
- Ološtiak, M. (2007). *Jazykovoštruktúrny a komunikačno-pragmatický status vlastného mena. (Adaptácia anglických proprií v slovenčine)* [Linguistic-Structural and Communication-Pragmatic Status of Proper Names (Adaptation of English Proper Names in Slovak)]. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity.
- Ološtiak, M., Bilá, M., & Timková, R. (2006). *Slovník anglických vlastných mien v slovenčine* [Dictionary of English Proper Names in Slovak]. Bratislava: Kniha-spoločník.
- Ondrejovič, S. (2018). Ešte k názvu *Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska* vs. *Veľká Británia (Británia)* [Once Again to the Name *United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland* vs. *Great Britain (Britain)*]. *Slovenská reč*, 83(2), 174–177.
- Polláková, N. (1982). O výslovnosti anglických vlastných mien v slovenčine [On the pronunciation of English proper names in Slovak]. *Kultúra slova*, 16(2), 38–40.
- Ripka, I. (1970). Cudzie zemepisné názvy v Slovníku slovenského jazyka [Foreign geographical names in the Dictionary of the Slovak language]. *Slovenská reč*, 35(2), 118–123.

- Ripka, I. (2007). *Zemepisné názvy, obyvateľské mená* [Geographical Names, Inhabitant Names]. Praha: Ottovo nakladateľstvi.
- Ripka, I., Imrichová, M., & Skladaná, J. (2008). *Praktická pravopisná príručka* [Practical Orthographic Handbook]. Praha — Bratislava: Ottovo nakladateľstvi/Ottovo nakladateľstvo.
- Rostvik, A. (1987). Exonyms in theory and practice. In T. Andersson. & L. Hellberg (Eds.), *Ortnamn och samhälle 9. Egennamn i språk och samhälle. Nordiska föredrag på Femtonde internationella kongressen för namnforskning i Leipzig 13–17 augusti 1984* (pp. 43–48). Upsala: Upsala universitet.
- Sedláček, M. (1981). Slovanská vlastní jména v novinách a časopisech [Slavic proper names in newspapers and magazines]. *Naše řeč*, 64(4), 169–177.
- Sekvent, K. (1982). O zásadách výslovnosti francúzskych vlastných mien v slovenčine [On the principles of pronunciation of French proper names in Slovak]. *Kultúra slova*, 16(2), 33–37.
- Sekvent, K. (2002). *Ako používať francúzske vlastné mená v spisovnej slovenčine* [How to use French Proper Names in Standard Slovak]. Prešov: Náuka.
- Slovenské vžitie názvy geografických objektov ležiacich mimo územia Slovenskej republiky. B 3 [Slovak Exonyms of Geographical Features Lying Out of the Territory of the Slovak Republic. B 3]. Bratislava: Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky 1997.
- Slovenské vžitie názvy geografických objektov ležiacich mimo územia štátov a závislých území. B 5 [Slovak Exonyms of Geographical Features Lying Out of the Territory of the Slovak Republic. B 5]. Bratislava: Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky 1999.
- Slovenské vžitie názvy štátov a závislých území. B 4 [Slovak Exonyms of Countries and Dependencies. B 4]. Bratislava: Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky 2000.
- Slovenský národný korpus [Slovak National Corpus] — prim-7.0-public-all, Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2017. <https://korpus.juls.savba.sk> (cit. 03.10.2017).
- Slovenský národný korpus [Slovak National Corpus] — prim-9.0-public-all, prim-9.0-public-sane. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2018. Dostupný z WWW: <https://korpus.juls.savba.sk> (cit. 25.01.2021).
- Slovník slovenského jazyka — Peciar, Š. (Ed.). (1959–1965). *Slovník slovenského jazyka* (Zv. 1–6) [Dictionary of the Slovak Language (Vols. 1–6)]. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- Slovník súčasného slovenského jazyka — Buzássyová, K., & Jarošová, A. (Eds.). (2006–2015) *Slovník súčasného slovenského jazyka*. Zv. 1–3 [Dictionary of the Contemporary Slovak Language. Vols. 1–3]. Bratislava: Veda.
- Slovník-toponymickej-terminologie_2013.aspx (cuzk.cz). https://www.cuzk.cz/Zivotni-situace/Poradci-a-poradni-organy/Nazvoslovna-komise-CUZK/Geograficke-nazvoslovne-seznamy/Slovník-toponymickej-terminologie_2013.aspx (cit. 25.01.2021).
- Slovník toponymické terminologie pro standardizaci geografických jmen. Verze 1.03 [Dictionary of Toponymic Terminology for Standardization of Geographical Names. Version 1.03]. Praha: Návoslovná komise Českého úřadu zeměměřického a katastrálního 2019 sa nachádza na internetovej stránke Návoslovnej komisie.
- Smernica na štandardizáciu geografických názvov v znení dodatku, č. 1 [Directive on the Standardization of Geographical Names as Amended by Supplement No. 1]. Bratislava: Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky 2015. http://www.skgeodesy.sk/files/slovensky/ugkk/geodezia-kartografia/standardizacia-geografickeho-nazvoslovia/dokumenty-k-cinosti/smernica_s_dodatkom.pdf (cit. 28. 01.2021).
- Stanislav, J. (1948). *Slovenský juh v stredoveku*. Zv. 1–2 [Slovak South in the Middle Ages, Vols. 1–2]. Martin: Matica slovenská.
- Šmilauer, V. (1932). *Vodopis starého Slovenska* [Hydronyms of Old Slovakia]. Praha — Bratislava: Nákladom Učené společnosti Šafaříkovy v Bratislavě vytiskla Státní tiskárna v Praze.

- Terminologický slovník [Terminological Dictionary]. Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky. <http://www.skgeodesy.sk/sk/terminologicky-slovník/> (cit. 28.01.2021).
- Valentová, I. (2017a). Obec *Oslany* a katastrálne územie *Oslany* alebo štandardizácia verzus štandardizácia (1. č.) [The municipality Oslany and the cadastral area Oslany or standardization versus standardization (part I)]. *Slovenská reč*, 82(2), 139–158.
- Valentová, I. (2017b). Obec *Oslany* a katastrálne územie *Oslany* alebo štandardizácia verzus štandardizácia (2. č.) [The municipality Oslany and the cadastral area Oslany or standardization versus standardization (Part II)]. *Slovenská reč*, 82(3), 256–263.
- Valentová, I. (2018). *Lexika slovenských terénnych názvov. (Konceptia lexikografického spracovania)* [Lexis of Slovak Anonymyms. (Conception of Lexicographical Processing)]. Bratislava: Slovak Academic Press.
- Valentová, I. (2020). Odras komunikačných variantov anojkónym v štandardizácii [Reflections of communication variants of anojkonyms in the standardization]. In I. Kolářová, & H. Svobodová (red.), *Variability in Onymy and Dialects* [Variability in Onymy and Dialects] (s. 49–66). Brno: Masarykova univerzita.
- Vidoeski, B. et al. (Eds.). (1983). *Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika. Osnovna sistema i terminologija slavãnskoj onomastiki. Grundsystem und Terminologie der slawischen Onomastik. Skopje: Makedonska akademija na naukite i umetnostite.*
- Vžité slovenské názvy štátov a závislých území. B 2 [Slovak Exonyms of Countries and Dependencies. B 2]. Bratislava: Geodetický a kartografický ústav, 1996.
- Wachtarczyková, J. (2020). Štandardizácia cudzích geografických názvov ako prejav adaptačného maximalizmu (na príklade *Lombardia* vs. *Lombardsko*) [Standardization of foreign geographical names as a manifestation of adaptive maximalism (with an example of *Lombardia* vs. *Lombardsko*)]. *Slovenská reč*, 85(2), 212–226.
- Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 215/1995 Z. z. o geodézii a kartografii. <https://www.zakonypreludi.sk/zz/1995-215> (cit. 28.01.2021).
- Zásady používania názvov geografických objektov v cudzojazyčnom texte publikácií vydávaných v Slovenskej republike. C 8 [Rules for Use of the Names of Geographical Objects in Foreign Language Texts Published in the Slovak Republic. C 8]. Bratislava: Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky, 2012.
- Závodný, A. (2020). K fungovaniu endoným a exoným v jazykovej praxi [On the use of endonyms and exonyms in language practice]. *Slovenská reč*, 85(1), 42–61.
- Zauner, A. (1973). *Praktická príručka slovenského pravopisu* [Practical Handbook of Slovak Orthography]. 4., zrevidované a upravené vyd. Martin: Osveta.
- Zoznam štátov a krajín sveta (Vžité slovenské a úradné názvy) [List of States and Countries of the World (Slovak Exonyms and Official Names)]. Slovenský úrad geodézie a kartografie, 1974.
- Zoznam vžitých názvov riek a vodných plôch sveta [List of Slovak Exonyms of Flows and Water Surfaces of the World]. Bratislava: Slovenský úrad geodézie a kartografie, 1974.
- Zoznam vžitých slovenských názvov miest sveta [List of Slovak Exonyms of World Cities]. Bratislava: Slovenský úrad geodézie a kartografie, 1974.
- Zoznam vžitých slovenských názvov útvarov horizontálneho členenia zemského povrchu [List of Slovak Exonyms of Units of Horizontal Division of the Earth Surface]. Bratislava: Slovenský úrad geodézie a kartografie, 1975.
- Zoznam vžitých slovenských názvov útvarov vertikálneho členenia zemského povrchu [List of Slovak Exonyms of Units of Vertical Division of the Earth Surface]. Bratislava: Slovenský úrad geodézie a kartografie, 1975.

